

AZ ÚT

Folyóirat a lelkipásztori és nevelői munka számára

VI. ÉVFOLYAM.

Alapította :

1924.

2. SZAM.

RAVASZ LÁSZLÓ

FEBRUÁRI

BCU Trautmann Institute Cluj

Dr. James J. Good. (Arcképpel.) — A lelkipásztor kísértései. Szemfényvesztés (I. L.) — *Igehirdetés-Kultusz*. Textusmagyarázatok. (M. S.) — *Vallásos nevelés*. A vas. isk. organizációja. (I. L.) — Vas. iskolai vezérfonal. (I. L.) — *Gyülekezeti munka*. A belmiszó tartalmának összefoglalása. a) A belm. munkaágai (I. L.). b) A belm. organizációja. (Vásárhelyi János). — *Tudomány-Világnézet*. A szabadelvűség és kizárolagosság mérge. (T. S.) — A ker. hit és történelem. (Cramer J. A. — Muzsnay László.) — *Irodalmi szemle*. Erdélyi irodalom. — Szerk. üzenetek.

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK:

Dr. IMRE LAJOS

Dr. MAKKAI SÁNDOR

Dr. TAVASZY SÁNDOR

Megjelenik :

július és augusztus kivételével
minden hónapban.

Felelős szerkesztő:

Dr. Imre Lajos.
Kiadóhivatal:

Cluj-Kolozsvár, C. Victoriei 38.

Előfizetési ára :

Egész évre --- 150 Le

Egyes szám ára :--- 15 Le

Előfizetési felhívás.

Lapunk VI. évfolyamára előfizetést hirdetünk. „Az Út” öt évi munkálkodásával megmutatta, hogy *igaz barátja* akar lenni lelkipásztor és tanító testvéreinknek és hű *segítőtársa a munkában*. Tudományos és irodalmi szemléje mellett *gyakorlati utmutatást* ad a nevelői munka *minden ágában*. Egyházunk megújulásának előmozdítására a *lelki munkákra* akarja irányítani a figyelmet, megmutatja azok bevezetési módját, problémáit. Ezen túl minden számban hozni fog *prédikáció vázlatokat, vagy feldolgozásra alkalmas textusmagyarzatot*. Ez évben sikerülni fog megindítani egy *gyakorlati kommentárt* az új szövetséghez, mely nagy segítségére lesz olvasóinknak. Egyházi életünk fontosabb eseményeit az *Egyházi szemlében* beszéljük meg, ezenkívül *vasárnapi iskolai vezérfonalat* stb. közlünk.

„Az Út” — az egyetlen gyak. nevelői folyóirat — életképessége *érdeke lelkészeknek és tanítóknak* egyaránt. Minél több az előfizető, *annál olcsóbb lesz* a lap és jobban ki tudja elégíteni az igényeket.

Az előfizetési ár *félévre 75 Lei, egész évre 150 Lei.*

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Cluj—Kotozsvár, Calea Victorini 38. Ref. theologia.

„Az Út” iratterjesztése kiadásában fog megjelenni:

Ravasz László: Az emberélet útjának felén

c. 20 lvre terjedő, még eddig meg nem jelent beszédei, cikkei, előadásai. Előjegyzési ára *portómentes* küldéssel 110 Lei. Előjegyzési határidő március 31.

Megrendelhető lapunk kiadóhivatalában.

Terjesszük „Az Út” kiadványait.

Vasárnapi iskolában való használatra

Törzslapok a vasárnapi iskola növendékek nyilvántartására darabja 50 bani.

Képes levelező lapok, kis bibliák, kiosztásra alkalmas *traktátusok* („Ünnepnapok“).

Az ifjuság gondozására nélkülözhetetlen

„*Ifjú Erdély*” ifj. folyóirat, előfizetési ára egész évre 60 Lei.

Szaválásra alkalmas költeményeket tartalmazó könyvek, füzetek.

Elbeszélések, ismeretterjesztő füzetek.

Családi istentiszteleteken és családokban

„*Maradj velem*” imádságoskönyv. Ára 35 Lei.

Bibliái mondásos falitáblák, bibliák, énekeskönyv, az

„*Ünnepnapok*” traktátus sorozat.

Megrendelhetők lapunk kiadóhivatalában. Bizományosokat keresünk

Dr. James J. Good (1852—1924.)

a magyar ref. egyházak melegsívű nemes barátja, hűséges támogatója, az északamerikai Ref. Egyház külmisziói bizottságának elnöke s egyik legnagyobb vezérférfia, ez év jan. 17-én hirtelen meghalt. Iránta és munkássága iránti őszinte tiszteletünk és hálánk jele gyanánt közöljük fenti arcképét. Hálát adunk életéért Istennek, aki adta őt nekünk e válságos időkben, s kérjük Istent, hogy árva anyaszentegyházunk támogatására támasszon még barátokat, akik a Dr. Good mélységes szeretetével és fáradhatatlan buzgóságával hordozzák anyaszentegyházunk ügyét. Emléke áldott.

A lelkipásztor kísértései.

Szemfényvesztés.

A lelkipásztori élet legnagyobb és legnehezebb kérdéseinek egyike ez: hogyan őrzöm meg az állandó összhangot, állandó kapcsolatot a lélek és a munka között. Ennek az egyik megszakadása az az ünneptelenség, amelyről az imént volt szó. Már ez is arra kényszerít bennünket, hogy végezzünk funkciót, beszéljünk valamiről, amit magunk nem érzünk s amiben nekünk semmi részünk nincs. És ép itt van az a veszélyes baj, ami kikezdi a lelkünket és meghasonlást okoz abban. Lassanként megnyugtatjuk magunkat avval, hogy ezt minden pap úgy csinálja, hogy lehetetlenség kormányozni az érzelmeinket. Különösen a funkciók végzésénél mutatkozik ennek a nehézsége. Ismertünk egy lelkipásztort, aki azért mondott le hivataláról, mert érzelmes és érzékeny lelkülete minden temetéskor olyan intenzíven érezte vele a fájdalmat, hogy azon nem bírt erőt venni. Ez bizonyára kivétel, s ha a legtöbb lelkipásztor kezdetben érzi is a leverő hatását a temetéseken való részvételnek, (különösen olyan gyülekezetben, ahol mindenkít ismer) lassanként elfásul iránta s csak a megrázóbb, vagy közelebb eső esetek váltják ki azt az érzést, hogy „együtt sírjon a sírókkal”. A gyászolók pedig, akik a lelkipásztor érzéketlenségét látják, ha meg nem is botránkoznak rajta, de mindenesetre felöltik a gondolatukban az, hogy íme ő is idegen, aki fájdalmukból semmit sem érez. Mi más marad itt a lelkipásztornak hátra, mint vagy elvégezni közönyösen a szertartást, vagy udvariasságból mimelni legalább a látszatát a meghatottságnak s így színésszé válni. Így lép arra az útra, mely életét az állandó hazugságok felé vezeti.

De nemcsak ilyen alkalmakkor, hanem szinte mindig érezzük ezt a kísértést. Mihelyt a palástot felvesszük, valami csodálatos feszes, idegenszerű hangulat vesz rajtunk erőt, mintha annak egész dekoruma a lelkünket nyomná. Ha azután még hozzájárul ehhez a személyes indispositió is, akkor kedvetlenül végezzük a munkát, annak összes eredményét a palásttól várjuk, s az emberek előítéletétől, mellyel e ruha iránt viseltetnek. Sok-

szor hajlandók vagyunk fölvenni valami ünnepélyes, idegen-szerű tónust, amellyel pótoljuk a magunk hiányait. Vannak, akiknél ez rendes szokássá vált, és egy kettősséget hoz létre az életükben a palástos és a palást nélküli papot. Mikor idáig eljutottunk, akkor vesszük észre, milyen mélyen megnőtt már a szakadék a lelkünk és az élet között, hogy amit végzünk, már nem ígahirdetés, nem lelkipásztori munka, hanem szavakkal való játék, a palásznak, mint varázsszernek a használata — szemfényvesztés.

Istennek hála, ilyen messzire ritkán és kevesen jutnak, annak dacára, hogy a kisértést mindenki megérzi. Nem is lenne károsabb semmi a lelkipásztor életére, mint ez az örökös, hazug élet. Ennek pedig egyetlen ellenszere van: a léleknek és a munkának állandó kapcsolata. Ha a munka, amit végzünk mindig a lélekből foly, abban az értelemben, hogy a munkának mindig tudjunk tartalmat adni a lélekből. Ha minden ígahirdetés egy lelkipásztori lélekből fakadt, amelyben azt kérdezem: mit építhettek én az én gyülekezetem, mit akarok elérni, minő elhatározással távozzék a gyülekezet a templomból: akkor nem kell félnem, hogy az ígahirdetésem csak egy ünnepi aktus lesz, mely annyira ünnepies, hogy hiányzik belőle a közvetlenség minden nyoma. Ezért kell minden munkának, ígahirdetésnek úgy, mint látogatásnak, gyakorlatinak lenni, melyben a magam lelkéből átélt igazságokat vezetek át egy másik lélekbe. Egy jó lelkipásztor mindig ismeri a híveit, s ha nem ismerheti, tud részvétet érezni és vigasztalást nyújtani annak az ismeretlennek is, akinek a családjában az ő vigasztalására szükség van.

S végül, hogy a lélek ki ne apadjon azért kell azt gazdagítani, táplálni azokkal az isteni erővel, melyek nem tűnnek meg semmi korlátot, sem közönségest, hanem mindig elég erősek új élet csiráit teremteni. Amelyik lelkipásztor gyakorolja maga Isten közellétét, annak nem kell palástra várnia s nem kell verba solemniát keresgélni, hogy hívei megérezzék, hogy amikor és ahol ő szól, Isten üzenetét szólja. És evvel vége van annak az átkos dualizmusnak is palástos és nem palástos pap között. A palást csak jelzi, hogy mint a gyülekezet megbízottai szólunk, az igazi character indelebilist mindenkor a lelkünkben hordozzuk.

I. L.

IGEHIRDETÉS — KULTUSZ.

Textusmagyarázatok.

(Irodalmi felhasználás joga fenntartva.)

1. A *Máté ev.* 7. r. 21.—23. verseiben Krisztus Urunk kétféle embertypust tagad meg. *Először* azokat, akik őt *Uruk*-nak vallják, de *nem cselekszik* a mennyei Atya akaratát. *Másodszor* azokat, akik *cselekesznek* az *Ő* nevében hatalmas dolgokat, de *nem az Ő szolgálatában cselekszik* azokat. *Hódolni neki*, de *nem követni őt*; *jót cselekedni*, de *nem hódolni* meg előtte: ez egyforma bűn az ítélő Bíró megvesztegethetetlen szemében. A fontos itt az, hogy mindakettő tényleg *ugyanaz* a bűn, mert *nem élni, vagy visszaélni* Krisztus nevével ugyanazon forrásból fakad: az *önmagunk imádatából és az odaadás hiányából. A felfuvalkodottság és hitetlenség* jellemzi mind a két embertypust. Kikapcsolva innen a nyilvánvaló és közönséges képmutatókat, figyelmünket csupán azokra szabad irányítanunk, akiknek hódolata *őszinte*, de terméketlen s akik *tényleg jót cselekednek*, de *nem Krisztusban*. Ha az ígéhirdető ezekre irányítja figyelmét, fel fogja fedezni a legközönségesebb, mégis a legszomorúbb bűnt, amely gyülekezetét pusztítja. *Először* azokat, akik úgy *gondolkoznak*, hogy *ők szeretik, tisztelik, csodálják, imádják Krisztust*, nála *dicsőbbet nem ismernek, készek* őt mintegy elméletileg *Uruk*nak vallani és keresztyéneknek tartják magukat, azonban úgy *vélik, semmit sem tehetnek érte, mert nincs hatalmuk reá*. Mindennapi életük *nem ad alkalmakat* krisztusi életet élni. Ha hatalmasak lennének, megmutatnák, mint kell hatalmas jótettekkel tisztelni őt, de a kisszerű élet ezt lehetetlenné teszi. Az Úr azonban azt mondja: „nem mehet be az Isten országába” és ő „sohase ismerte” az ilyent. Elűzi magától. A *hitetlen hitvalló és a felfuvalkodott hódoló* e typusa mindennapi. Mivel *nics benne hit, nincs benne odaadás* és ezért *nem ismeri fel a drága alkalmak* egész sorát, melyet Isten a *nagy élet*, a Krisztusban való élet számára éppen a kicsinyes élet és kötelességek közepette ad neki. Sebben van a *felfuvalkodottsága*, hogy amit *nem képes meglátni, azt tagadja is és bírálójává lesz* Isten terveinek és dolgainak. *Ő* akarná megszabni azt az életlehetőséget és környezetet, amely neki való lenne, hogy nagygyá lehessen és Krisztus iránti hódolatát tettek-

ben fejezné ki. E bűn büntetése az, hogy Krisztus pusztá ábrándképpé, Isten köddé, az élet pedig szomorú sorvadássá lesz neki és „ama napon” nem ismeri meg és kivetí az Úr. A második típusban látni fogja az ígehirdető azokat, akik *belevetik magukat* a jótékony életbe és hatalmas dolgokat cselekesznek és a keresztyénségben s a Krisztusban „*az általános emberszeretet*” symbolumát látják, de maguk *nem hisznek* az Isten valóságos léteiben, a lélek halhatatlanságában, a Krisztus életadó halálában. Ezek is *hitetlen* hitvallók és *felfuvalkodott* hódolók, mert a jótéteményeik mögött nem az Istenben gyökeröző igaz hit termőfája áll, hanem — talán ők maguk se hinnék el először — az *önimádat*, a *saját* jóságuk és erejük boldog mámore. Ők magukat saját szuverén jóságú Istenre fűjják fel, akinek nincs szüksége maga felett Istenre és Megváltóra. Azért is jönnek zavarba, ha faggatjuk: *mít* szeretnek az emberekben? Mert voltaképp csak *magukat* szeretik és nem azokat, akikkel jót tesznek. Az emberiség, amely *egyének* szerint nem is érdekli őket, csak az ő dicsőségük tükre s emberszeretetük visszaverődött önimádat. Nem fognak bemenni az Isten országába, mert csak tetteiket adták, de *önmagukat nem adták* oda Krisztusnak. Ezért nem ismerte őket soha és elveti az Úr „ama napon”. Az ilyen élet büntetése a *személyiség megsemmisülése és a szív kihalása az alkotások lelketlen sulya alatt*. Odaadni magunkat és *engedelmesen hagyni, hogy Krisztus, az Úr cselekedjék bennünk, velünk és általunk*; ez a titka a nagy, győzedelmes életnek, amely a legszürkébb mindennapiságot is a szeretet halhatatlan tetteinek alkalmává és erejévé formálja át.

2. A *Jakab* levele 5. r. 7. verse a *béketűrés* fontosságát emeli ki. Azonban ennek a béketűrésnek egyetlen alapja a *bizalom*. Melyik az a bizalom, amely növeli az életet? Az Istenben vetett bizalom. *Istenben bizni azonban csak abban a tudatban lehet, hogy Isten bizik bennünk*. Hogy Isten részéről mekkora bizalom van belénk helyezve, az világossá válik, ha megvizsgáljuk életünk és mások élete folyamában a következőket s azokat magunk elé állítjuk: a) milyen türelmes Isten tévedéseinkkel, mulasztásainkkal és bűneinkkel szemben? b) mennyire bizik a jellemünk kiforrásában, c) a ráncbizott munka elvégzésében, d) belénk helyezett terve megvalósulásában. Mivel az Isten bizodalma az ő mindenható szeretetének bizonyosságán nyugszik, mennyire természetes, hogy *mi* bizzunk; a) a belénk helyezett erőkből, a) az embertársainkban, c) az Isten ügyének diadalában, d) üdvösségünkben. Ez a bizodalom a türelmes élet titka, az ilyen türelem pedig hit. A mi hitünk pedig meggyőzi a világot.

M. S.

VALLÁSOS NEVELÉS.

A vasárnapi iskola organizációja.

A vas. iskola, hála Istennek, egyházunk életében is több már, mint néhány, magától vállalkozó ember felesleges ügyügybuzgólkodása, s hova tovább mélyebb gyökeret ver egyházunk munkájában. Minden nappal szaporodik a vasárnapi iskolák száma, újabb helyeken ismerik föl a jelentőségét és kezdenek ehhez az áldott, sok eredménnyel biztató munkához. Nem is maradhat meg többé azokban a szűk keretekben, melyekben eddig mozgott, hozzá kell látnunk, hogy alkalmas eszközzé teremtsük és alakítsuk azt egyházunk számára. Komolyan számot kell vetni ezzel, mert felesleges ballasztokat nem tűrhetünk meg egyházunk hajójában, másrészt az idő is sürget, hogy minél jobban használjuk ki az alkalmakat népünk, ifjúságunk vallásos nevelésére. Ezt pedig csak úgy tehetjük, ha igyekszünk minden lehetőséget felhasználni, amit a vas. isk. nyújt, ennek megfelelőleg az egészet organizáljuk. Itt röviden, nagy áttekintésben adni akarjuk azt a külső organizációt, melylyel a vasárnapi iskolát igazán komoly nevelői eszközözzé tehetjük.

1. Elsősorban gondoskodnunk kell arról, hogy a *vasárnapi iskola ne csak az iskolai évre szorítkozzék*. Ez indokolható volt addig, míg felekezeti vagy egyéb iskoláink, közvetve vagy közvetlenül érvényesíthették a kávinista nevelést, míg a vas. iskola jó volt pótléknak, *kiegészítőnek* a vallástanítás mellé. Mindenki látja, hogy most a helyzet nem ez, ma *nem pótolni, de végezni* kell általa a vall. nevelést. A gyermekistentisztelet sem, a vallástanítás sem, adhatja ezt s már ez is elég indok arra, hogy a vas. iskola működését *minden vasárnap folytassa, tekintet nélkül a vakációkra vagy ünnepekre*. Sőt többet mondok: *fel kell használnunk a vakációkat, a szerda és szombat délutánokat a vallásos nevelés céljaira*, hétköznapi bibliai iskolák, vallásórák, vagy bármily más néven, de ugyanazon céllal, mint a vas. iskola.

2. Az így egész évben folyó, szept. 1-től aug. 31-ig tartó vas. iskolába *törekednünk kell minden ref. gyermeket beiskoláztatni*. Epügy, mint a mindennapi iskolában, utána kell járni, hogy egy se maradjon ki. Evégből nyilván *kell tartanunk* őket. Erre szolgálnak lapunk múlt számában közölt *Törzslapok*,*

* Kaphatók kiadóhivatalunkban, darabja 50 bani.

melyeket év végén állítunk ki a gyermekekről, az ott közölt utasítás szerint. Különösen városban, e törzslapok útján figyelemmel kísérhetjük a változásokat, látogatások útján tisztába jövünk a gyermekek viszonyaival, felvilágosítjuk a szülőket a vas. isk. céljáról. Erről természetesen igen sokat lehet beszélni, de most terünk nincsen hosszú fejtegetésre.

3. Meg kell alkotnunk a *vas. isk. kontinuitását a gyermek életében*. A vas. isk. kötelezettségének* kora kezdődik óvodás korban (4 év), tart a mindennapi tankötelezettség alatt, az ismétlődő, középiskolai alsó osztályokhoz megy át, amely után bekapcsolódik a konfirm. előkészületbe. A konfirmáltak körében aztán átveszi a dolgot az ifjúság más módszerű, de ugyanilyen szellemű gondozása. Így minden megszakítás nélkül haladna fel a 4 évtől a gyermek egész férfikoráig ilyen hatások alatt. E beosztás egyes korosztályainak megjelölése még hátra van, valamint az anyagnak ehhez szükséges kijelölése is, de ezt alkalmasabb a nemzetközi tervezet figyelembevételével csinálni meg, egyébként sem sürgős, mert isk. év végéig lapunkban közölt tanmenet két (kezdő és haladó csoport) tervét adja. Kétségtelen, hogy ennek megállapítása után föltétlen szükséges, hogy minden vas. isk. csatlakozzék ehhez a tanmenethez és beosztáshoz. Ennek megállapítása a Vas. Isk. Szöv. feladata lesz.

4. Az így keresztülvezetett vas. iskolában *minden gyermek értesítést kap a bevégzett év végén arról, hogy a vas. isk. azon osztályát kijárta* s az ott előadott dolgokba bevezetést nyert. Ez a bizonyítvány, minden hivatalos copf nélkül is igazolni fogja a máshová költözött gyermek vall. nevelésének eddigi haladását. Ez a bizonyítvány különös fontosságot nyer a konfirmációra való előkészítésnél. A vas. isk. ezen fokát, mely a 13—15 éveket foglalja magában, úgy kell kiképeznünk, mint azt a görgényi egyházmegye már megindította, hogy a konf. előkészítést négy hónapra tolta ki, megpótolva azzal, hogy a négy hónap három esztendőn keresztül tartandó meg, napi két órával, a többi hónapokban a szokásos heti egy bibliá-órával.

4. A vas. isk. ilyen organizált alakjához most már *munkásokra van szükségünk*, elsősorban magára a lelkészre, hogy ismerkedjék meg a dologgal, a tanítóra, a papnékra, aztán olyan világiakra, akiket erre kiképezzünk. A belmissziói bizottság feladatai között első, egy vagy több ilyen kiképző kurzus beállítására.

Reméljük, hogy lelkésztársaink és tanítótársaink minél többen csatlakoznak ehhez a mozgalomhoz és vas. iskolák beállításával a gyermekek evangélizálásának nagy munkáját megkezdik.

* Természetesen ez nem polgári értelemben vett kötelezettség, de olyan, amelyet a presbitérium kimondhat s a gyülekezet, ha szükségét megérti, sokkal szigorúbben megtarthatja, mint amazt.

Vasárnapi iskolai vezérfonal.

a) Történetek Jézus munkálkodásáról.

1. **A belpoklos.** (Márk 1 : 40—45.) A történetben kiemeljük, hogy milyen bizalma volt annak a betegnek Jézusban, hogy minden tilalom dacára oda mert menni hozzája. Jézus környezete meghátrál, mikor a beteget közeledni látják, csak J. marad, a helyén. A papnak azért kellett magát megmutatni, mert ő adta ki a bizonyítványt, hogy a betegség elmúlt. Leírjuk a betegek életét, nyomorúságát, majd az örömet, ami a gyógyulás után betölti ezt az embert, hogyan terjedt a hír, s hogyan jöttek mindenünnen Jézushoz.

A tanítás alapgondolata, hogy Jézushoz csak bizalommal lehet fordulni. Minél nagyobb a veszedelem, annál jobban kell bízni benne. A belpoklosságot senki sem tudta meggyógyítani, Jézus meggyógyította. A legnagyobb betegség a bűn. Ezt is csak Jézus tudja meggyógyítani. De csak akkor, ha bízunk benne. „Ha akarod!” Tudnunk és éreznünk kell, hogy szükségünk van reá, s aztán bízni benne. Hogyan próbálhatom meg a bizalmamat? Számonveszem a hibáimat. Úgy folyamodni hozzá, mint a jó testvérhez. Hogyan imádkozzunk hozzá? Jézus szól azoknak, akik hozzá folyamodnak: „Akarom, tisztulj meg!”

A. m. : Márk. 1 : 40. b. Ének : 4. dics. Kis biblia : Zsid. 4 : 16. Ján. 16 : 24—27.

2. **A gutaütött.** Márk (2 : 1—12). A történetben élesen beállítjuk a két oldalt. A gutaütött ember reménykedését, akinek testi kínjainál súlyosabb volt a bűn terhe, aztán a négy barát önfeláldozó szeretetét, akik minden akadályt leküzdve viszik azt Jézushoz. A beteg vágyakozása új élet után. Milyen akadályok állották útját a barátoknak. Fáradozásuk a tető felbontásában. — Ebbe belesik Jézus vitája az írástudókkal a bűnbocsánat kérdéséről, a bűn és betegség összefüggéséről, ezt itt nem érezzük ki, később úgyszólván előfordul s alkalmunk lesz a részletes kifejtésére.

A tanításban az alapgondolat az, hogyan vihetünk másokat Jézushoz. Milyen akadályokkal kellett a négy embernek megküzdeni. Mégsem csüggedtek. Szerették beteg barátjukat és segíteni akartak rajta. Tudták, hogy Jézus nem fogadja őket rosszul e szokatlan úton sem. — Isten azt akarja, hogy érezzük meg, hogy felelősek vagyunk egymásért. Szüleink érettünk. Minket Istenhez akarnak vinni, pedig mi sokszor milyen akadályokat állítunk. Mi is felelősök vagyunk egymásért. Hogyan segíthetek én másokat Jézushoz? Cselekedetemmel, ha megmutatom, hogy kell hozzá menni. Beszédemmel, ha nem tűröm el azt, hogy más rosszat tegyen, hanem felvilágosítom Isten

akarataról. Imádsággal másokért. Hogy és mikor kell másokért imádkoznom? Kikért? Mit tehetek Isten ügyéért, hogy mások hozzá jussanak? (Misszió, adakozás.)

A. m.: Gal. 6:2. Ének: 244. é. Kis biblia: Gal. 6:1. Máté 5:13—16.

3. **A siketnéma.** (Márk 7:31—37.) Az elbeszéléssel ki kell színezni a történetet. Rajzoljuk a szülők fájdalmát, mikor látják, hogy a gyermekük nem hall, hogyan folyamodnak segítségért orvoshoz, mindenkihez, de hiába. Hogyan hozzák el Jézuskoz, hogy nyílik először is hálára ajka a betegnek, milyen öröm tölti el egész környezetét.

A tanítás alapgondolata, hogy Jézus tesz képessé arra, hogy meghalljuk, amit Isten mond, és beszéljünk Istenhez. Ez a betegség bennünket is elfog néha, nem akarjuk hallani Isten szavát, befogadni azt, nem akarunk válaszolni neki. Milyen esetek vannak erre a gyermek életében ki tud egy ilyet elmondani? Hányszor történik egy nap! Ebből az lesz, hogy uralkodni kezd rajtunk. — De Jézus segít, ha bizalommal kérjük. Legyőzi bennünk ezt a betegséget. Mikor érezzük, hogy közel van, hívjuk Jézust segítségül. Ő parancsoljon, mit halljunk meg, gonosz és rossz beszédet ne, mit szóljunk: csak azt, amit ő szeret.

A. m.: Luk. 11:9. Ének: 46. é. Kis biblia: Róm. 10:9—17.

4. **A bűnös nő.** (Ján. 8:1—11.) A elbeszélésben kiemeljük, hogy a Mózes törvénye szerint az asszony, aki elhagyta férjét és gyermekeit, halált érdemelt. Reszketve várta a halált, mikor észrevette, hogy Jézus szavára egyenként elszállingóznak elleneségei. De még egy volt, akitől félnie kellett, Jézus, aki végrehajthatta rajta az ítéletet. Milyen néma hallgatás volt a válasz, hogy lopóztak el a zsidók egymás után. Milyen hálás örömmel hallotta Jézus felmentő szavait az asszony, s hogy megtisztult egész lelke a kegyelem által.

Az elmélyítésben az alapgondolat az, hogy Jézus a bűnöst nem elveszítni, hanem megmenteni akarja. A zsidók dühében a saját kegyetlen ítéletünket ismerjük fel. Hogy kárhoztatunk más, hogy örvendünk a más baján, jól esik, ha látjuk, hogy más rossz. Esetek a gyermekek életéből. — Ha magunkba nézünk, ugyanezt a bűnt látjuk magunkban. — Mit csinál Jézus a bűnösrel? Neki joga volna elítélni, de ő azért jött hogy megmentse. Elküldi megtisztulva. Sőt többet tett: az életét adta értünk. Meg kell éreztetnünk a gyermekekkel, hogy mit jelent az, hogy Jézus értünk halt meg, s milyen hálásnak kell lennünk ezért.

A. m.: (Máté 5:12.) Ének: 259. é. Kis biblia: Márk 10:45. Luk. 19:10.

4. **Összefoglalás.** A fenti történetek elisméllése. 1. A bél-

poklos föltétlenül bízott Jézusban, tudta, hogyha akarja, megszabadíthatja. 2. A gutaütött barátai érezték a felelősséget, tudták, hogy Jézus segíteni tud és akar. 3. Ő győzte le a betegséget, megoldotta a siketnéma nyelvét és füleit. 4. A bűnös asszonyt nem csak felmentette, de megtisztította. — Jézus az, akiben bízunk lehet és bízunk kell. Mint mutathatjuk meg bizalmunkat?

A. m.: Ján. 15:5. b. Ének: ismélés, begyakorlás.

b) Történetek Jézus életéből.

1. **Natanael.** (Ján. 1:35—52.) Natanael alakjában megrajzoljuk a komoly hívő zsidó képét, aki „nem csak a törvényt megtartja, hanem keresi is Istennel való közösségét („láttalak a fügefafa alatt ülni“). Kétkedésében sem zárkózik el, lassan megindul Fileppel. Csodálkozása, mikor Jézus a lelkébe látott.

A tanításban a főgondolat az, hogy Jézust tanítványai választásánál csak az a szempont vezette, hogy azok higgyenek benne. Natanael meglátta, hogy J. ismeri őt. Ezért bízott benne. A többiek is. Csak az a J. igazi tanítványa, aki benne bíz. Hogy próbáljam meg magam, hogy bízom-e benne? A bizalom a cselekedetekből látszik. Elszántam-e magam rá, hogy engedelmeskedjem? Nem ígéretek kellene, hanem komoly elszánás, Isten előtt. Álljak Isten elé és ajánljam fel magam neki.

A. m.: Ján. 6:68. Ének: 264. e. Kis biblia: Ján. 1:12. Márk 1:14—21., 2:13—17.

2. **Jézust megvetik Názáretben.** (Márk 6:1—6.) A történetben beállítjuk, milyen örömmel készült Jézus N.-be. Mit várt a látogatásától. Milyen csalódás érte. Hogy beszéltek róla egymás közt az emberek. Nem tudott csodát tenni.

A tanítás alapgondolata, hogy J. csak ott tud segíteni, ahol hisznek benne. Az emberek hogy bénítják meg a munkáját. Saját magunk hogy tesszük lehetetlenné azt magunkban. Rávezetni a gyermekeket, hogy lássák ezt a saját életükben. Így másokat is megakadályozunk a magunk hitelenségével abban, hogy J.-hoz járjanak. E hitelenség indokai, ürügyei: „már ismerjük“; „már hallottuk ezt a történetet“; stb.

A. m.: Ján. 1:11. Ének: 43. é. Kis biblia: Máté 13:53—58. Luk. 4:15—30.

3. **Apostolok kiküldetése.** (Márk 6:7—13.) Az elbeszélés anyaga a szöveg szerint kevés. Nem kell kiszínezni, csak változni a tanítványok készülődését, aggodalmait, Jézus gondoskodását, imádságait éreztük. Belevesszük a visszatérést is, s utólag elolvastatjuk. Jézus öröme, a tanítványok elragadtatása.

A tanításban kiemelendő a gondolat, hogy J. a tanítványokat nem csak azért választotta, hogy vele legyenek, hanem hogy másoknak is hirdessék őt. A ker. ember hivatása segíteni

és Isten országát hirdetni ahol csak lehet. Ez az élet célja. Hol tehetjük mi? Otthon, iskolában, utcán. Hogyan tehetjük? Életünkkel; szavainkkal, ha nem tűrünk el mástól semmit, ami Isten akaratával ellenkezik. (Vallástétel.) Hogy segíthetjük a gyöngét, hogy támogadjuk egymást. A vas. isk. célja, hogy erre képessé tegyen. Az életünket erre szánni. (Adakozás, segítség, önfeláldozás.)

A. m.: Máté 10:32—33. Ének: 45. é. Kis biblia: Lukács 10:1—20. Zsid. 12:12—16. Luk. 9:1—5. Márk 6:7—13.

4. **Megdicsőülés.** (Luk. 9:28—36.) Az elbeszélés, mint egyik tanítvány élménye mondandó el. Kiemelendő a tanítványok néma csodálata J. isteni dicsősége láttán. Ez Jézusnak Isten-nel való kapcsolatát mutatja. A tanítványok lelkesedése, boldogsága, mely őket elfogja.

A tanítás alapgondolata: aki Jézusban bíz, meglátja az ő dicsőségét. A leghívebb tanítványokat vitte fel. Csak az jut oda, hogy ezt látja, aki igazán ragaszkodik hozzá. Minél jobban megismerjük Jézust, annál jobban látjuk, hogy Isten jelent meg benne. Hogy láthatjuk mi? Ha minél többször elmerülünk a róla való gondolkozásban. Magán-áhitat este, reggel. Hogy kell igazán imádkoznunk, nem betanúlva, hanem saját szavainkkal.

A. m.: Ján. 1:14. Ének: 126. é. Kis biblia: Fil. 2:5—11 Ján. 1:1—14.

5. **Összefoglalás.** Jézus kiválasztott minket, hogy az övéi legyünk. Nem a magunk akarata ez: Isten hív, az Ó Lelke által. Ezért kételkedés és habozás nélkül követni kell, megtisztítva magunkat, hogy méltók legyünk rá. De másokat is hoznunk kell őhozzá, megmutatni, milyen kegyelmes és jó ő mindenkihez. Hogy az egész földön Jézus uralkodjék.

Szemléleti anyag, a tárgyalt történetek, az aranymondások, énekek elisméltendők, bibliai részek elolvasandók.

Aranymondás: Hiszek Jézus Krisztusban, Isten egyszülött fiában, mi Urunkban.

I. L.

GYÜLEKEZETI MUNKA.

A belmisszió tartalmának összefoglalása.

a) A belmisszió munkaágai.

Itt a belm. munkaágainak nem csak elvi és tudományos megállapításával és körülhatárolásával foglalkozunk, hanem főként azt keressük, a mi helyzetünkben, egyházunk jelenlegi feladatai között melyek azok, amelyeket különösen tekintetbe kell vennünk. Fontos ez azért, hogy annak az egységes nevelői munkának, melyet végezni akarunk, minden ágát lássuk, s ne történjék meg az az eset, hogy valamelyik fontos ág elhanyagolódik vagy háttérbe szorul.

A belm. egész tevékenységét szabad építő tevékenységeknek nevezhetjük szemben azokkal a kötött tevékenységekkel, melyek az egyház életének szükségképeni következményei, s melyek nélkül az egyház szétzúllik. Szabad tevékenységek ezek abban az értelemben, hogy formájuk, lefolyásuk, nincs azon törvények alatt, melyek a kötött tevékenység formáját megszabják. De nem szabadok abban, hogy módszerük van, lélektani és egyéb törvények alatt állanak, tehát nem mindegy, hogyan végezzük őket. A kötött tevékenységek teljesen kimerítik az egyház életnyilvánulásának négy körét, a kultusz, az igehirdetést, vall. nevelést és pásztorációt, a belmisszió ezekhez csatlakozik, kíséri ezeket, támogatja őket, lényegénél fogva a pásztorációval lévén legszorosabb viszonyban. Ugy, hogy ezt a tudományt, két főreszre is oszthatjuk általa: lelkipánczás és belmisszió, előbbi a lelkipánczor munkája, utóbbi a gyülekezeté. A belm. tevékenységei önállóságra sohasem számíthatnak, akkor öncéllá lesznek, szembekerülnek az egyházzal, a kötött tevékenységek centrifugális karaktere mellett ezek centripetalis jellemvonást mutatnak.

1. Az egyes munkaágak csatlakoznak a kötött tevékenységekhez s így lehet őket legjobban rendszerezni. Az igehirdetéshez csatlakozó tev.-ek jellemvonása, hogy hitközösséget akarnak teremteni, a vall. világnézetet akarják fejleszteni. Ide tartozik a evangelizáció munkája, mely ma nálunk is igen fontosá lett, melyben azokon a módokon kell gondolkoznunk, hogyan tudnánk a hiveinket az öntudatos keresztyénség fokára eljuttatni. A templomlátogatás oly súlyos kérdése szintén ide

tartozik, valamint a *szekták elleni küzdelem* is, ahol szintén a világnézeti alapok bomladozásával van dolgunk. A *vallásos összejövetelek*, konferenciák, különösen *ifjusági, presbiteri* konferenciák szintén evangelizáló jellegűek kell, hogy legyenek. Ezen munkákban világhosszá kell tennünk magunk előtt azt, hogy népünket meg kell nyernünk annak a kálvinista kereszténységnek, melyről csak hallott valamikor, de mely a vérébe és a lelkébe még mindig nem ment át.

2. A második csoport a *kultuszhoz* csatlakozik s azokat a módokat keresi, melyek által a *kultusz közösséget* lehet fejleszteni és tudatosítani, megeleveníteni. Szabadságuk nem a kultusz lélektani alapjaitól, csak történeti formáitól való szabadság. E körbe tartoznak a *gyermek istentiszteletek, ifj. istentiszteletek*, speciális módjai a kultusznak, *családi istentiszteletek*, melyek újra való bevezetése megújulásunk egyik feltétele, mely a családi közösség kultuszközösség jellegét domborítja ki. A *bibliaórák*, a igével való táplálkozás egészen szabad forrásai s az *imaórák*, az Istennel való társalkodás módjai a legmagasabb grádust alkotják itt. Jellemzi őket a közvetlenség, spontaneitás, mely felszabadítja őket a szokásos formáktól.

3. A *vallásos nevelés* körül sereglő csoportja a tevékenységeknek a jövő generációban akarja a *vallásos életfolytatás* alapjait és erőit feltárni, azért a vall. nevelés első és legfontosabb lépcsője itt, mert a gyermeket az egyházi hit és szeretetközösségbe vezeti be. Ide tartozik a *vasárnapi iskola*, mely fejlődésében már határozott formát öltött, s itt kell gondolkodni arról, hogy az *iskolai nevelésben* és a *családi nevelésben* a gyermek *vallásos fejlődését* milyen eszközökkel lehet szolgálni.

4. Végül az egyház önmagát kifejtő *szeretet munkájához* csatlakozik a negyedik csoport, célja az öntudatos gyülekezeti életre és munkára nevelni. Váltószava a munka gondolata, mert mindennel az a célunk, hogy a gyűl. tagjait Istenért és az anyaszentegyházért végzett munkára neveljük. Reánk nézve csakis az a munkakör értékes, mely a keresztyén szempontot kidomborítja, de ebben aztán a legtávolesőbb is. Ezért ide elsősorban az *egyháztagság öntudatoságára* való nevelés módjai jönnek, mely nálunk különösen nagyon fontos. Azután az *egyházfegyelem kérdései*, a gyülekezet fegyelmező, nevelő erejének kifejtése. Ide tartozik az *ifjuság gondozása*, akár egyéni, akár intézményes formáiban egyformán, a *szegények, árvák, betegek gondozása*, *cselédmisszió*, és kereskedő *tanulók* közötti munka. Igen fontos ága ennek a körnek az *adakozásra* való nevelés ága, melynek nálunk egészen új útjai nyitandók meg, s végül az *iratterjesztés*, mint *keresztyén ev. iratterjesztés* megszervezése.

Ezeken kívül természetesen vannak olyan munkaágak is, melyek nem speciálisan vallásos karakterűek önmagukban, de azzá lesznek a mi kezünkben, s melyek elől nem térhetünk

ki. Ilyenek: hiveink gazdasági nevelése, a *szövetkezetek és háziipar* ügye, aztán a *népegészségügy* különböző ágai, s végül az *iskolán kívüli népművelés*, intellektualis, morális és művészeti nevelése iskolából kikerült hiveinknek. Mindezeknél is azonban a fő szempont a *keresztyén öntudat* nevelése és fejlesztése.

Ezek lennének csak áttekintve a belm. munkaágai. A belm. bizottságnak és előadójának az a feladata, hogy ezeken a pontokon próbálja előbb vinni a munkát. Az egyes gyülekezetekben minden lelkésztestvérünk *vegye számba*, hogy áll ezekkel, mire van szüksége, melyik munkaág bevezetése elkerülhetetlenül fontos, s lépjen érintkezésbe a bizottság azon tagjaival, akinek az illető ág ki van adva. Csak így lesz életképes a bizottság is, de csak így fog megélni a gyülekezet is.

I.

b) A belmisszió organizációja.

Kétségtelen, hogy ma Egyházunk jövője szempontjából a legnagyobb jelentőségű kérdés a belmisszió kérdése. Úgy látom, hogy az Egyház hivatalosaiban nem is hiányzik ennek világos állátása. A feladatok is tisztán állanak előttünk, melyeknek sikeres megoldását éppen az intenzív belmissziói munka végzésétől várjuk. A teendő most már az, hogy a belmisszió lényegének és feladatainak egyéni és közös tisztázása után megkeressük s megalkossuk azokat a szervezeteket, melyeknek keretében hatékonyan tudjuk szolgálni a magunk elé tűzött feladatokat. Az alábbi igénytelen hozzászólásban a megindítandó munka szervezéséről, kereteiről szeretnék szólni. Milyen legyen a belmissziói munka organizációja a gyülekezetben, egyházmegyében, kerületben? Hogyan kapcsolódhatik be végre a mi munkánk az egyetemes nagy világmozgalmak hasonló célú tevékenységeibe! Miképpen kezdje meg a lelkipásztor e szervezet kiépítését az ő legsajátabb munkakörében: gyülekezetében?

A munka megindításának kezdete az, hogy a lelkipásztor komoly és beható vizsgálat alá vegye a keresztyén eszmény szempontjából gyülekezetének külső és belső életét. Vizsgálja meg, hogy gyülekezetében eleven és öntudatos-e a hitélet? Micsoda szempontok irányítják a gyülekezet tagjait cselekedeteikben és gondolkozásukban? Milyen gyülekezetének erkölcsi színvonala? Az egyházi intézmények jelentőségét tudják-e kellően értékelni és támogatni? Megyvan-e a testvéri összetartozandóságnak öntudata s érzik-e a köteleztetést az Apostoli intelemnek megfelelően: „Egymás terheit hordozzátok”? E lelkipásztori számonkérést ki kell egészítenie az Isten előtti önvizsgálatnak: Példaadásom, igehirdetésem, munkám akadálya, vagy előmozdítója volt-e eddig a gyülekezetben az Isten országa előhaladásának?

Ez a komoly számonkérés lehet csak a helyes *kiindulási pont* az igazi belmissziói munkához. Ez tárja fel ugyanis, itt is, ott is a hiányokat és feladatokat. Ha a lelkipásztor magára nézve így tisztázta a helyzetet, ha világosan megállapította, hogy gyülekezetében a családi élet evangéliumi elmélyítésétől kezdve mindenütt égető szükség van a Krisztus lelkének élő hatalommal való érvényrejuttatására (Boldog lelkipásztor, akinek nem ezt kell megállapítania. De talán ilyen nem is lehet.) — akkor a *második lépés* a szervezés felé: a tapasztalt hiányok és feladatok megbeszélése munkatársaival, a tanítókkal, presbiterekkel, gyülekezetének komolyabb férfi és nőtagjaival. E beható, bizalmas, nem keresett, de közvetlen megbeszéléseket kiegészíti a templomi igehirdetés, mely az eddigi általánosságoktól eltérve, világosabb és konkrétebb formában állítja a gyülekezet elé a feladatokat, melyeknek betöltése előfeltétele annak, hogy valamely helyen Isten országának alkalmas eszköze és munkatere lehessen az Anyaszentegyház. Ezek a megbeszélések, ez az igehirdetés magától kiválasztja Isten lelkétől indítatva azokat a lelkeket, akik átérzik a lelkipásztor aggodalmainak alaposságát, törekvéseinek jogosságát. Ezek a lelkek már készek arra is, hogy a munkából is kivegyék a nekik megfelelő részt. Így alakul ki természetszerűleg egy kis csapat, melynek minden tagja öntudatos elhatározással akar részt venni a gyülekezet megújításának munkájában. Amikor a lelkipásztor meggyőződött arról, hogy munkába indulás esetén már nem áll egyedül, *elkészítheti a meginduló munka programját*, mely magába foglalja az elsődrendű feladatokat a gyülekezet megújítása érdekében: a gyermekek, ifjak, felnőttek evangélizálása, a nép gazdasági és egészségügyi védelme, az Egyház intézményeinek szempontja tekintetében. A program elkészítése után a legkomolyabban érdeklődőket bizalmas megbeszélésre hívja meg a lelkipásztor, ismertesse a programját, hallgassa meg a véleményeket, tegye meg a szükséges pótlásokat, beszélje meg az értekezlet tagjaival, hogy ki, mely vonatkozásban hajlandó munkát is vállalni és végezni e program keresztülvitele érdekében? És amikor minden így elő van készítve, jöhet a munkába indulás. A munka ágak vezetői maradjanak állandó, szervi összeköttetésben, ők alkossák külső szervezet nélkül is, *az állandó belmissziói tanácsot*. Ez a tanács tartson két hetenkint megbeszélést, melyen az egyes munkaágak vezetői számoljanak be végzett munkájukról s keressék meg a további sikeres munka eszközeit. Ennek a tanácsnak tagjai lehetnek az egyesületek elnökei, titkárai, ahol az egyes munkaágak szolgálatára már szervezett Egyesületek vannak. Ne feledjük azonban, hogy a belmissziói munkánál az a fő, hogy munkások legyenek és munka végeztessék, a gyülekezet tradicionális, törvényeinkben körülírt szervezete teljes keretet ad a munkához. A gyülekezeti szervezet-hez hasonló elvek szerint lehetne kiépíteni az Egyházmegyei

szervezetet is. Vannak a belmissziói munkának olyan általánok sabb feladatai, melyeknek megvalósítására *egy* gyülekezet erői elégtelenek. Központi helyeken árvaházak, cselédotthonok, tanonc-internátusok stb. létesítése. Egyetemesebb egészségügy-gazdasági, kulturális szervezetek kiépítése, építő felvilágosítói, propaganda irányítása. Mindezek olyan feladatok, melyeknek eredményes szolgálatát nem lehet egyetlen gyülekezettől kívánni. E munkák irányítására, az egységes közszellem ápolására szolgálna az Egyházmegyei központi nagy bizottság, melynek tagjait az Egyházközségek küldenék ki. Ez a nagy bizottság az egyes munkaágak nyilvántartására, irányítására szűkebb bizottságot alakítana, mely havonként, vagy két havonként tartana megbeszélést. Nagyobb körletekben e bizottság választott előadója, havi értesítőt szerkeszthetne, melyben a fontosabb kérdésekről adna tájékoztatást az egyes gyülekezeteknek.

Az Egyházmegyei bizottságok képviselői és a kerületi közgyűlés által megválasztott belmissziói bizottság egészítené ki a szervezetet. E bizottság az egyetemes irányítás mellett, a gyülekezetek kellő támogatásával hivatva van az iratterjesztés, külföldi kapcsolatok megteremtéséről, egységes közszellem ápolásáról, célkitűzésekről gondoskodni.

Nagy vonásokban ezen keretek között tartom kiépíthetőnek az Erdélyben egységes elvek szerint végzendő belmissziói munkák organizációját. Természetes, hogy ez csak nagy vonásokban megrajzolt keret. Program a meginduláshoz. Magától értetődő, hogy a megindítandó komoly és egységes munka fogja megmutatni, hogy ezen keretek elegendők-e a munka tartalmának felölelésére. Minél eredményesebb lesz a munka, annál bizonyosabb, hogy a keretek bővítést, intézményesebb formákat követelnek. Felesleges azonban a második, a harmadik lépésről beszélni, amíg meg nem tettük a legelső.

Vásárhelyi János.

TUDOMÁNY — VILÁGNÉZET.

A kizárólagosság és szabadelvűség mérgé.

— Akadémiai estélyre. —

Két nagyon távolesőnek és közömbösnek látszó fogalomról, a kizárólagosságról és a szabadelvűségről és azok által kitermelt mérgekről kell nekem ebben az órában szólanom. Bármilyen távolesőnek és közömbösnek látszik is lenni e két fogalom, a valóságban végzetszerűen nyúlnak bele ezek a mi életünkbe és kezdve a családban a férjek mindent megértő szabadelvűségétől, a feleségek parancsoló és megérteni nem akaró kizárólagosságától el valamely társadalom mindennel megalkuvó szabadelvűségéig és minden megértést elutasító kizárólagosságáig, folytonosan tapasztalhatjuk ennek a két egymással homlokegyenest ellenkező magatartásnak a túlhajtásából származó mérgek ártó és pusztító hatását.

Az emberiség élettörténete állandóan e két szélsőséges magatartás közt hánykolódik és hullámzik. Ha az emberiség élettörténetét egy hatalmas folyamhoz hasonlítjuk, akkor azt mondhatjuk, hogy ennek a folyamnak az egyik partján dolgozók azon fáradoznak, hogy erős, masszív töltéseket építsenek, amelyen a folyam ereje megtörik s árja egy irányba és egy szűk mederbe szorul. A folyam másik partján dolgozók pedig arra igyekeznek, hogy a folyam alacsony partját is eltüntessék, hogy annak árja korlátlanul terjedjen addig, ameddig és a hova akar. Nyilvánvaló, hogy a töltések építésén fáradozók kihívják a víz haragos, forradalmi támadását, romboló, bosszus haragját, míg a másik oldalon dolgozó szüntözök, partrontók a folyam lusta, élettelen terjedését és a víz és a vidék elposványosítását munkálják és segítik elő. Míg az egyik az életnek csak egy medrét tartja valónak, igaznak és lehetségesnek, addig a másik minden lehetőség számára biztosítani igyekszik az utat és a teret.

A kizárólagosság és szabadelvűség két olyan magatartás tehát, amelyek közt ingadozva és hullámozva, hányattatva halad kezdettől fogva az emberiség élettörténete. Minél messzebb megyünk vissza úgy találjuk, hogy annál inkább uralkodik a kizárólagosság gondolata, minél inkább közeledünk a mi korunkhoz, annál magassabban lobog a szabadelvűség zászlaja. Minél inkább felszínre jut az egyik és dominálja valamely társa-

dalom életét, elrejtetten a föld alatt annál mélyebbre ásva dolgozik a másik. Ha ugyanazon időben egyenlő erővel együtt ágálnak a történelmi élet szinterén, olyan izgatottságot okoznak, annyi robbanó anyagot és pusztító mérget termelnek, hogy egész társadalmak élete hosszú éveken át a válságok és forradalmak következtében elnyomodik és minden magasabbrendű munkájuk bénultan vesztegel. Jellemző továbbá mind a két magatartásra, hogy igen sokszor egymás maszkját öltve fel folytatnak egymás ellen harcot. A kizárólagosság igen sokszor a szabadelvűség leple alatt harcol valamely társadalmi közösség ellen, máskor meg a szabadelvűség mélyén a legbántóbb kizárólagosság rejtezkedik úgy, hogy csak a legélesebb látás tudja észrevenni a ki-kivillanó metsző fogak fehérét. Rendszerint azonban a kizárólagosság és szabadelvűség a hatás és visszahatás viszonyában vannak egymással. A kizárólagosságra való törekvésre, mint visszahatás támad a szabadelvűség, viszont a szabadelvűség ismét mint visszahatást idézi fel a kizárólagosságot. Az egyik mindig a maga sajátos birtokát védi, tehát mindig visszafelé néz, a másik igyekszik mindent a mi sajátos eltörülni, hogy új lehetőségek számára tért biztosítson, tehát mindig előre néz. A kizárólagosságot szolgálóknak alapítói, hőseik, nagyaik vannak, a szabadelvűség azonban senkit kiemelni nem mer, nehogy a nagyok személyisége megköltőleg, korlátozólag hasson a jövő lehetőségeire, tehát a szabadelvűség mindig *ni*vellál.

Nézzünk szembe ezzel a két magatartással külön-külön is, hogy lássuk áldásos és káros tendenciájukat.

1. Mit jelent először a kizárólagosság fogalma, ténye; mit jelent kizárólagosnak lenni? Kizárólagosnak lenni annyit jelent, mint a magunk igazságán túl más igazságot nem ismerni, a magunk társadalmi körén túl minden más kapcsolatot kizárni. Kizárólagosnak lenni annyit jelent, mint elbarrikádozni magunkat minden befolyástól, abban a meggyőződésben, hogy a magunk igazsága úgy lényegében, mint formájában az egyedüli igazság. A kizárólagosság álláspontját vallók teljesen elutasítólág viselkednek minden közeledéssel szemben és kinos gondoskodással vigyáznak, hogy zárt közösségük szentségét, vagy tisztaságát, méltóságát idegenek be ne szennyezzék, meg ne sértsék és annak formáit, szabályait és határait át ne törjék.

Ilyen kizárólagos közösségek a történelemben minden időben és korban voltak és vannak. Az egészen kulturálatlan törzsek az élés- és vadászterületek biztosítása végett már kizárólagos közösségeket alkotnak és a legkegyetlenebb szánkiók által gondoskodnak és öröködnék, hogy a kívüllevők a törzsközösség vérségi és érdek-határait át ne törjék. Majd ugyanazon bálvány kultusza, alkot még szigorubb közösségeket s most már az anyagi érdekeknél magassabban álló ugyanolyan kultusz, ugyanazon szabályok, szokások, tehát *szellemi* érdekek

kapcsolják, fűzik össze a lelkeket. Majd fellépnek a titkos tanok, az esoterikus bölcsesség, vagy az istenek életének mysteriumai, amelyekbe csak kiváltságos lelkek vannak beavatva, ezek a *beavatottak* az egyiptomi, vagy a görög társadalomban olyan szigorúan elzárt közösségeket alkottak, hogy az azokba való bejuthatásból mind ki voltak zárva, akik csak bele nem születtek, vagy hosszadalmas nevelés által be nem avattattak.

Vagy nézzük az egész ókori és antik világ államainak kizárólagosságát, amikor az államok határai: a nagy hegyek, folyók, vagy cyklops falak, vagy csak kőrakások, az Istenek védelme alatt, minden külső hatást, idegen gondolatot, vagy eszmét a teljes kizárólagosság által vetették ki az ország államokon, vagy város államokon túlra. Amikor nem csak az volt a legnagyobb bűn vagy háborúra indító, felháborító cselekedet, hogy egy idegen állam tagja átlépte egy másik állam határait, de halállal lakoló tett volt az is, ha valaki idegen állam isteneinek áldozott, vagy egy idegen állam szellemét lopta be a határok és falak mögé. A chinai fal örök symboluma marad ennek az állami kizárólagosságnak! Alig, hogy a Kr. e. 2—3-ik századokban, a Makedon Nagy Sándor világimperiálizmusa következtében leomlanak az államhatárok és az állami kizárólagosság eszméje megbukik, hamarosan megindul a római birodalomban a társadalmi osztálytudat kizárólagosságának kialakulása. Az ifjú kereszténység azonban hamarosan eltörli, sőt évszázadokra kihatólag megakadályozza ennek fellépését, de a X. század hűbérrendszerében ismét felülkerekedik. Az u. n. középkorban uralkodó kizárólagosságnak azonban a példányképét nem az állami, vagy társadalmi, hanem az egyházi imperiálizmus kizárólagosságában kell keressünk. A középkori katolikus egyház nagyszerű gótikájának homlokzatán ott ragyog a kizárólagosság dogmája: *Extra ecclesiam non est salus*, az egyházon kívül nincs üdvösség. De nemcsak az egyházi szervezetben, hanem az egyházi tudományban, az u. n. scholastikában is ugyanaz a kizárólagosság dominál. A XVI. századi reformáció felszabadító szelleme véget vet ennek a kizárólagosságnak, de már a XVII. században inaga a protestántizmus is ugyanazon kizárólagosságot ápolja úgy az egyházi közösségben, mint a tudományban, amelyet ezért méltán nevez a történelem protestáns scholastikának. A XVIII. század kezdetén azonban ismét feltör a protestántizmus felszabadító szelleme, még pedig a maga legegységesebb formájában az u. n. *felvilágosodásban*, hogy megteremtője legyen a modern világnak.

És most évszázadokon át vágató lépéseinkkel itt tartunk a XIX. század és a vele még, ez idő szerint egységes XX. században. — Ezt a mi korunkat méltán nevezhetjük a *szabadelvűség* korának.

2 A *szabadelvűség* azonban nem csupán a XIX. század

uralkodó eszméje, de épen úgy végig vonul az emberiség élet-történetén, mint a kizárólagosság eszméje, azzal a különbséggel, hogy míg a kizárólagosság annál nagyobb arányú minél inkább visszamegyünk, a szabadelvűség ellenben annál nagyobb arányú, minél inkább előre jövünk és közeledünk a mi korunkhoz. Most kérdezzük azt, mit jelent a szabadelvűség fogalma és ténye, mit jelent szabadelvűnek lenni? — Szabadelvűnek lenni, annyit jelent, mint túltenni magunkat minden egyéni sajátáson, nem akadni fenn semmiféle egyéni jellegen, semmiféle egyéni igazságon, eltörülni minden egyéni határozmányt, a magunkéit is, a másét is és végtelen tágkeblűséggel, a hibákat és fogyatékosságokat, a tévelygéseket és nagy gyöngeséget is elnézve, sőt legyezgetve ölelni keblünkre az egész világot. Ez a szabadelvűség ott kapott először lábra az antik görög világ sophistikájában, majd a lehanyatlott görög szellem új, bonyolult hellenisztikus keverék filozófiájában, de még hatalmasabb erővel csapott fel és ölelte át Nyugatot és Keletet az úgynevezett vallási és világnézeti keveredésében, a Kr. e. 3. évszázadtól kezdve a Kr. u. 2.-ik századig élő synkretizmusban. A középkor folyamán ismét eltűnik a szabadelvűség eszméje, mint valami buvó-patak, hogy a XIII. — XIV.-ik század előreformátorai által támasztott mozgalmakban ismét megjelenjék. A szabadelvűség eszméje a XVI. század reformatori irányzatáink között, mint a humanizmus, mint spirituálizmus, mint társadalmi radikálizmus üti fel a fejét, hogy aztán többé le se tűnjék, hanem a protestántizmus által támasztott XVIII.-ik századi ú. n. felvilágosodás anyaméhében, egész szerkezetében, teljes szervezetében kifejlődik úgy, hogy a XIX. század elején már teljes ideológiájában, mint szellemi nagyhatalom áll a szemek előtt.

Ha valaki most teljesen pártatlanul számba venné az emberiség élettörténetének a legmagassabban álló személyiségeit és a legnagyobb jelentőségű mozzanatait, azt találná, hogy a legnagyobb személyiségekre és a legjelentősebb mozgalmakra nem illik reá sem a kizárólagosság, sem a szabadelvűség határozményai, mert ezeknek a szélsőségeknek nemcsak felette állanak, hanem azoknak igazságát személyiségük nagysága által egy magasabb egységben mutatják fel és ragyogtatják ki. Sokrates, Platon és Aristotelés, Jézus Krisztus, Pál és János apostolok, Origenés, Augustinus és Assisi Szent Ferenc, Leonardo da Vinci, Michel Angelo és Dante, Luther, Kálvin és Zwingli, vagy Shakespeare, Goethe és Kant, vagy a magyar Bolyai és Böhm Károly épen úgy nem kizárólagosak, mint nem szabadelvűek, hanem ezek felett a határozmányok felett álló diadalmas teremtő személyiségek, akiknek nagy lelkén át, mint valami vulkánokon át a hamisítatlan isteni valóság mélységei nyíltak meg és szólaltak meg.

Vagy az emberiség élettörténetének legnagyobb mozza-

natai: a keresztyénség új világot teremtő felragyogása, a római katholicismusnak a római világbirodalom romjai és az Európát elárasztó pogány és kulturálatlan népek közt folytatott kulturális missziója, vagy a reformáció újjászülő szellemiségének kiáradása, ezek a legnagyobb világtörténeti mozzanatok, amelyeknek minden többi nagy mozzanat csak függvénye, mind fellette állanak úgy a kizárólagosság, mint a szabadelvűség szélsőségeinek, mert ezek nem kizárólagos egyes és nem szabadelvű általános, hanem az örök, feltétlen, tiszta és nemes isteni szellemiség egyetemességének a szolgálatában állanak.

Es most az a nagy kérdés, hogy hogyan állunk ma, a mi korunkban a szabadelvűség és kizárólagosság kérdésében? Azt hiszem, hogy a mi korunk diagnosztikáját ennek a kérdésnek a helyes megoldása fogja megadni és egyszersmind a mi korunk tragédiájára is erre a kérdésre adott helyes felelet fog reávilágítani.

A tények mérlegelése szükségképen arra a megállapításra vezet, hogy a mi korunkban még mindig feltűnően előtérben álló, hangos irányzatok, mint a polgári és szociális demokrácia, valamint a természettudományos világnézet a szabadelvűség jelszava alatt a legkirívóbb kizárólagosságnak hódolnak és minden más irányzattal, gondolkozásmóddal és világnézettel szemben a legkizárólagosabban és a lehető legdogmatikusabban viselkednek. Egyenesen azt mondhatjuk, hogy ezek az irányzatok a szabadelvűség jelszava alatt a kizárólagosság iskola-példáit mutatják.

Sok szót nem vesztegetek az ú. n. polgári demokráciára, amely bármennyit is kacérkodjék a szociális demokráciával és bármennyire kellesse is magát, egyenesen maga a szociális demokrácia veti meg, vagy legfeljebb jóakaratulag eltűri, mint az ifjú legény a körülötte begyeskedő és legyeskedő öregedő dámát. Van valami undorító immoralitás a polgári demokráciának abban a szabadelvűségében, amely jóllakottan, vagy a nagy lakoma izgató gőzének képzeletében, jól szabott, divatos és drága estélyi ruhákban, mélyen dekoltálva tomboló tapssal, elragadtatva fogadja a proletáriatus jövődjéről bosszúállásáról szóló beszédeket, szinpadi deklamációkat, vagy „művészi” szavalatokat. Ennek az ú. n. polgári demokráciának vagy nincs kellő öntudata, hogy belássa visszás helyzetét, vagy ami a legvalószínűbb a szabadelvűség és demokrácia csak hazug jelszavak a társadalmi és létkonjunktúra biztosítására. Nem általánosítok minden esetre, de azt látom nagyon sok példából, hogy az egyiknek csak arra való a demokratikus szabadelvűség, hogy a forradalmaknak és felfordulásoknak ebben a szomorú korszakában minden eshető viszonyok között védelmi lehetőségül szolgáljon az opportunitás amaz alapelve szerint: Az ember soh' sem tudja, hogy minek mikor veszi hasznát! És további példák szerint, vannak, akik a demokratikus szabad-

elvűség unos-untalan való emlegetésével saját kezeikkel fonnak dicshozort saját homlokukra a tömegek előtt, vannak, akik meg szabadelvűségük termelte jelszavaik által öntudatukat növelik annyira, hogy ha egy szép napon egy lelki tükörbe pillanthatnának, nem ismerhetnének magukra, ezek aztán jelszavaik seprűjével csak úgy verik és szórják a port a világ szemébe. Hazugság ez a polgári demokrácia, azért is, mert a néphez semmi köze nincs, mert a még egészséges, tiszta és pozitív néplélekre nézve teljesen idegen ezeknek a polgári demokratáknak dekadens unott, beteg és komplikált lelke, értetlenn beszéde és mélységeket színlelő írása. A polgári demokrácia szabadelvűsége csak egy hazug frazeologia a legönzőbb egyéni, tehát nem is társadalmi kizárólagosság szolgálatában.

És hogyan állunk a szintén szabadelvűséget hirdető szociális demokráciával? A szociális demokrácia az egyetemes emberi érdekek szolgálatának jelszava alatt született meg. És ma azt látjuk, hogy a szociálista pártok épen olyan kizárólagosak, mint akármely más párt. A szabadelvűség úgy egyes tagjainak, mint a tagok pártközösségének kezében csak arra való, hogy a társadalmi osztályok és a politikai pártok és a különböző közösségekkel szemben folytatott oppozíciójuknak és harcuknak tetszetős és modern jeligét adjanak. Volt alkalmunk erről a helyről reá mutatni a szociálizmus mélységes lelki rugóira, most ebben a vonatkozásban teljes pártatlansággal kell reá mutatnunk arra a tényre, hogy a szociálizmus minden szabadelvűsége mellett is a pártközösség érdekeit épen olyan szűkeklüen, épen olyan kizárólagossággal szolgálja, amint szolgálta és szolgálja a tőkés társadalom. Ha az önző volt, ő épen olyan önző törekszik lenni, ha az gyűlölködő volt, ő maga még jobban gyűlöl, tehát ugyanazon eszközökkel és még hozzá jól megszervezetten folytatja ugyanazt a testvérietlen, kegyetlen harcot. Egyenesen azt mondhatjuk, hogy a szociális demokrácia érdek-kizárólagossága még magasabb fokon áll, mint állott a polgári társadalomé. És hogy ez a kizárólagosság még teljesebb legyen, tanításában, világnézetében csak azt az egy pár szociálista dogmát vallja igaznak, amelyek az ő érdekeit támogatják. A szociális demokrácia híveire nézve az igazságok mértéke a pártérdek. A pártérdek kedvéért a legnemesebb világnézetet is készek elvetni maguktól, a legnagyobb igazságokat megtagadják, mert gyöngítik az egyoldalú agitációs munkát. A legnagyobb személyiségektől elfordulnak, csak azért, mert dogmatikus világnézetükkel ellenkezőket vallottak. Az elavult materializmust vallják, csak azért, hogy az ideálizmust megtagadhassák, az atheizmust vallják, csak azért, hogy a keresztyénség igazságát és hatalmát lehetetlenné tegyék. A dárvinizmust hirdetik csak, hogy a konzervatív történelmet és társadalmi formákat hitelreméltóságától megfosszák. A szocializmus szemében minden igaz, amit a fennálló társadalmi rend igaznak vall, minden

ami elég radikális és minden hamis, ami ideológiájuknak ellentmond, minden hamis, amit a polgári társadalom tagjai szólnak, még ha ezek az emberiség legnagyobb személyiségei közül valók is. Íme így szegényíti meg a szocializmus önmagát és a párt-kizárólagosság és az agitáció kedvéért így mond le a szellemi élet legdrágább javairól. És íme így hazudtolja meg a szocializmus a szabadelvűséget és kizárólagossága révén mérgezi meg az egész társadalom, tehát a saját társadalmának is életét és magasabb életlehetőségeit.

A mi korunk természettudományos világnézete a harmadik nagyhatalom, amely ugyanazt a magatartást mutatja, mint az előbb tárgyalt jelenségkörök. Itt nem a természettudományról van szó, hanem a természettudományos mázzal bevont világnézetéről, amely minden tudományt megtagad és kizárólagosan csak a természettudomány bőrébe bújva, mint egyetlen lehetséges világnézet kelletti magát. Ennek is a szabadelvűség a jelszava, de ha ezt a szabadelvűséget is kissé megkaparjuk, hamarosan a régi dogmatikus materializmus tűnik a szemünkbe, annak minden egyoldalúságával, szűkkeblű kizárólagosságával.

Elszűkült és elszíntelenedett a mi világunk. A kizárólagosság elszűkítette, a szabadelvűség elszíntelenítette és ma amikor ez a két hatalom megtalálta egymást, lehadudtolta minden szent valóságok. A szabadelvűség megnyitotta a legképtelenebb képzelgések, a leghamisabb gondolatok előtt a zsilipeket és minden egyéni önkény és rakoncátlanság előtt szabaddá tette az utat az érvényesülésre. Ott, ahol nevelni, metszeni, vágni és gyomlálni kellett volna, ott csak dédelgette, ott csak legyezgette, ápolgatta és melengette az egyéni hiúság, öntetszelgés és önimádat hóbortjait, míg ezek a hazugságok úgy elhatalmasodtak, hogy a mának révedező szemű, bizonytalan járású embere ma már azt sem tudja, hogy mi a valóság és mi a hazugság. Addig sivitott fejünk felett a szabadelvűség sistergő frázisainak üstökös serege, hogy nagy mindent megértésünkben ma már semmit sem értünk, sem magunkat, sem másokat. Addig zúgták a fülünkbe a szabadelvűség ígéit, amíg a világon mindent és mindenkit megértettünk, de ebbe a mindent és mindenkit megértésünkbe legdrágább értékeink, a leg-sajátosabb javaink pusztultak bele és elvesztek azok, akik naiv lelkesedésükben a legkomolyabban és a legőszintebben vették a szabadelvűség ígéit. És említsem-e még azt, hogy hogy elszíntelenedett minden keresztyénység és minden vallásos világnézet tennek a szabadelvűségnek nivelláló és sajátosságokat retusáló hatása alatt. Pedig a római katolicizmus arra van hivatva, hogy római katolicizmus legyen, a lutheránizmus arra, hogy lutheránizmus, az unitarizmus unitarizmus, a kálvinizmus arra, hogy kálvinizmus legyen és sajátosságai által szolgálja, építse és előbbre vigye az Isten uralmának a földön való megvalósulását. A sajátos színt a virágoknak, a népeknek, a nemzetek-

nek, a fajoknak, a vallásoknak, az egyéniségeknek Isten azért adta, hogy azzal éljünk, gazdagodjunk, diadalmaskodjunk. De viszont nem azért, hogy a sajátosságainkkal a kizárólagosságunk révén visszaéljünk. Amennyi mérget termelt és termel a szabadelvűség, épen annyit termelt és termel a kizárólagosság. A nemzeti, faji, vallási, vagy párt gőg, az elfogultság, a szűklátókör, a szűkkeblű önzés és kapzsiság azok a mérgek, amelyek épen annyira inficiálták társadalmunkat és világunkat, mint a szabadelvűség az ő mérgeivel. Oh mennyit ártott és árt a nemzeti, a faji, a felekezeti és párt fennhézás, mennyi kicsinyességet nevelt, plántált és iktatott bele ebbe a mi szegény világunkba.

Nem szabadelvűség és nem kizárólagosság, hanem az *egyetemesség* az az ige, amely mint világitócsillag kivezethet a szabadelvűség és kizárólagosság által megmérgezett jelen bűzös és öldöklő atmoszférájából. Magaslat és horizont kell nekünk, ahonnan messze tekinthetünk az Isten áldott szép világának virágoskertjében. Magaslat és horizont kell nekünk, ahonnan boldogan tudunk gyönyörködni Isten messzi világának minden szépségében, ahonnan sok színt, sok sajátosságot, sokféle gazdagságot látunk, ahol elhal a szivünkben minden féltékenység s csak gyönyörködünk, hogy milyen gazdag az Isten. De tudjuk, hogy „egész világ nem a mi birtokunk, amennyit a szív felfoghat magában, sajátunknak csak annyit mondhatunk.” Ezért keresnünk kell ebben az egyetemes gazdagságban a mi csillagunkat, a mi virágunkat és a mi igazságunkat és mutogatnunk kell egymásnak, mint gyermekek, hogy íme lásd és örvendj te is, ezt hozta nekem a karácsonyi angyal. Hozzon nekünk a karácsonyi angyal ilyen egymás ajándékaiban, egymás igazságaiban gyönyörködő szívet és sok-sok mennyei ajándékot és igazságot.

T. S.

A keresztyén hit és a történelem.

Székfoglaló beszéd, elmondott a kolozsvári ref. theol. fakultás
1923 szept. 6.-án tartott beiktató ünnepélyén.

(Folytatás és vége.)

Ha azt mondjuk, hogy Isten a történelemben kijelenti magát, nem a történelemben Isten tetteihez való lélektani előkészültre gondolunk. Az emberek, akik által Isten a történelemben munkálkodik, nem izoláltan állnak, hanem szellemileg össze vannak kötve embertársaikkal. Isten hatása nem egy esetenkénti hirtelen való belenyúlás, mint egy kocsivezető-é lenne, aki a gyeplőt gyermeke kezeiből kiragadja mihelyt látja, hogy megvadultak a lovak, hanem egy megállapított kijelentés. Beszélhetünk tehát egy növekedésről, egy evolúcióról, mert minden

növekedés élelkifejtés. Mi nem látunk semmi ellentétet a kijelentés és az állandó fejlődés gondolatában, de ezen állandó fejlődésből nem minden magyarázható. Sok esemény van, amely a dolgok megszokott menetétől egészen független. „A tudományak is el kell ismernie, hogy az nem gondolat-hiba, ha az ember az Isten azon hatása mellett, amely magát abban, ami szokott módon történik, kijelenti, helyet ad ama hatásnak is, amely a dolgok megszokott folyásától teljesen független.“

Ha tehát Isten kijelentette az ő szent akaratát Krisztusban, és ez a történeti kijelentés a reális alapja a mi evangéliumi igazságtól való megragadott voltunknak, amint megfordítva lesz ez a megragadott voltunk a Krisztusban lett isteni kijelentés ismereti alapja, akkor szükség szerint azt a konkluziót kell levonni, hogy a hit és a történelem nemcsak hogy nincsenek ellentétben, hanem szorosan összefüggenek.

Ha azonban egy történeti tényt eléggé értékelni akarunk, úgy azt a hatásaiban kell megismernünk. Tehát, ha mi Istennek a Krisztusban való történeti kijelentését egész messzemenő kiterjedésében akarjuk méltatni, akkor annak történeti hatását kell elképzelnünk. És ezáltal látjuk meg a keresztyén egyházat olyannak, mint amelyben az evangélium életerői munkálnak. És azáltal, hogy ehhez az egyházhoz tartozunk, tapasztalhatjuk az evangélium üdvözítő hatását, amelyből számunkra a Krisztus kozmikus jelentősége és így a keresztyénység abszolútusa kitűnik. „Nagy jelentőségű dolog, mondja Hermann, hogy mi a történelem területén, amelyhez mi magunk tartozunk, az ember Jézussal, mint valami tagadhatatlannal találkozunk.“ Mi ezt még határozottabban akarjuk mondani: ez nem csak nagy, hanem döntő jelentőségű. A Jézus Krisztusban való hit a mi egész tudományos munkánkat, a történeti kritikáét is, igénybe vette a maga számára és Moserrel mondhatjuk: „Seitdem das Herz den Kopf gelehrt, Hat dieser sich ganz umgekehrt in seinen Grundideen.“

Egyenesen mivel emberek, akik történelemhez tartozunk vagy még határozottabban, mivel keresztyének vagyunk, akik keresztyén egyházhoz tartozunk, erkölcsi bajainktól nem válhatnak meg bennünket eszmék, hanem szükségünk van egy isteni szent kijelentésre a történelemben. Ezt a szent kijelentést prédikálja nekünk az evangélium.

Befejezzük tehát fejtegetéseinket azzal a magyarázattal, hogy keresztyénség és történelem és ezért hit és történelem nincsenek legtávolabb eső ellentétben sem, hanem ellenkezőleg, szorosan összetartanak és hogy a keresztyénségnek mindig újra szüksége van a történelem hitelesítő levelére és a keresztyén hit magát mindannyiszor megerősíti a történelemmel.

Kurátorok, Professorok, Doktorok, ezen theologiai főiskola vezetői, tisztelt jelenlevők!

Szükségét érzem, hogy szívélyesen megköszönjem a theologiai professzoroknak és Elöljáróságnak azt a nagy tisztességet, amely tanusítottat irántam tiszteletbeli professorrá való választásom által. Nem tudom kifejezni mily gazdaggá tesz az önök nagy barátsága, mily magasnak tartom a tiszteletet, amelyet önök tanusítottak irántam. Büszke vagyok arra, hogy magyar professzor vagyok. Amit én Magyarország és Erdély számára tehettem, összehasonlíthatlanul kevés azzal a nagy kitüntetéssel szemben, amelyben önök, igen tisztelt uraim engem részesítettek.

Büszke vagyok arra is, hogy most mint tiszteletbeli professzor az önök fakultásához tartozom, amely oly sok derék tudóst nevezelt és nevez magáénak. Ha Magyarország közelebb feküdnék Hollandiához, szívesen át-átjönnék, hogy az urakkal gondolatcserét folytassak, amelyre a tudomány embereinek oly nagy szükségük van. Ha érteném a magyar nyelvet, úgy megszünne az a baj, hogy Magyarország, Erdély és Hollandia oly messze feküsznek egymástól. Azonban sajnos idegen nyelvet kell használnunk, hogy gondolatainkat kifejezhessük.

Azonban a kapcsolót, amely a magyar és erdélyi egyházat a hollanddal összeköti a történelem megeremelte és a nyelv különbözősége meg nem szakíthatja. Mert ez a kapocs nem külső, hanem belső, ez a protestáns hitnek a kapcsa, amely minket, dacára az európai chaosznak és a nehéz helyzetnek, amelyben a magyar és erdélyi egyház jelenleg van, összetart és bízom benne, a jövőben is össze fog tartani. Ami az én erőmtől függ, azt nem fogom elmulasztani.

Mi tudjuk, hogy a magyar protestántizmusnak mily erősen kellett küzdeni léteért. Ha az erdélyi reformáció kezdetben egy százsz történelem volt és ha az 1572-iki zsinaton az augsburgi hitvallás fogadtatott is el, ám a kálvinizmust már előbb, amint azt önök jobban tudják nálam, Kálmácsi Sánta Márton Debrecenből Kolozsvárra hozta. Mint mindenütt, úgy itt sem volt elkerülhető az elválás a reformátusok és a lutheránusok között. Nincs szükségem hivatkozni csak az 1564-iki nagyenyedi zsinatra. És ha én ezután még Blandratára, az unitáriusok vezetőjére is hivatkoznám pár szóval, akkor el tudják maguknak képzelni, micsoda veszélyt jelentett a belső feszültség az erdélyi protestántizmus számára, tekintettel Róma törekvéseire. De ki nem gondol vissza hálával Bocskay István és Bethlen Gábor vezérekre és mindarra, amit ők a protestantizmus ügyéért tettek. Ilyen emberek — és mily sokat tudnánk még a későbbi időkből elősorolni. — nemcsak Magyarországnak voltak nagy emberei, hanem a prot. megerősítésére végzett munkásságuk által az egész nemzetközi protestáns keresztyénséghez tartoznak.

Ezeknek az emkereknek neveit nagyra tartani nekünk, hollandiaknak is feladatunk kiváltképen ezen nehéz és végzetes napokban szükség van rá, hogy összetartsunk és egymást segít-

sük. Örömmel mondhatom, hogy utrechti theologiai fakultásunk igyekszik az erdélyi hallgatók számára a Bernardinum Stipendium által a tanulmányozást lehetővé tenni a mi utrechti egyetemünkön. És a németalföldi református egyház is, amely nagy és jelentős Hollandia protestáns egyházai között, nagy érdeklődéssel nézi az erdélyi egyház további fejlődését. Adja az Isten, hogy ez a pillanat is működjék közre a kapcsolat szorosabbá tételére, necsak a németalföldi és erdélyi, hanem minden többi országok protestáns egyházai között is. Áldja meg az Isten, a mi mennyei Atyánk, az Önök munkáját is és mélyítse el a meggyőződésüket, hogy mindnyájan együtt dolgozzunk és dolgoznunk kell a theologiai tudomány előmeneteléért és a protestáns egyház hitének minél inkább való megszilárdításáért.

J. A. Cramer
hon. prof. theol.
ford. *Muzsnay László.*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

I R O D A L M I S Z E M L E.

Erdélyi irodalom.

A mi lapunknak, hivatásánál fogva, első kötelessége az egyházi élet és munka figyelemmel kísérése s tőlünk telhető lelki és szellemi irányítása. Hogy az a lélek és szellem, amelyet szolgálunk, *egyházi* irodalmunkban miképen nyilatkozik meg, azt irodalmi szemléinkben igyekszünk is fölmutatni. Sajnos, ez a kétségtelenül egyre mélyülő és fokozódó egyházi irodalom nagyon szervezetlen és mindig igen nehéz róla teljes képet adnunk, egyszerűen azért, mert az egyházi lapok és könyvek csak elszórtan jelennek meg és jutnak el hozzánk. Mégis, reméljük, közelebről lehetséges lesz egy áttekintő szemlét adnunk a utóbbi öt esztendő egész terméséről úgy a lap- és folyóirat, mint a tudományos és építő egyházi irodalmunk teréről. Addig is megemlítjük, hogy az egyházi irodalom *egységsítése és szervezése* folyóiratunknak és iratterjesztésünknek egyik legfőbb gondját kezezi. — S há már e kérdést megemlítettük, itt utalunk arra, hogy egyházi lapjaink sora a mult év végétől kezdve egy igen értékes új lappal gyarapodott, a Bede László mármharosszigeli lelkész által szerkesztett „*Jó pásztor*” c. hetilappal, amely elsőrendű, gazdag és értékes lelki táplálékot nyújt olvasóinak s egy nagyon szerencsésnek mutatkozó kísérlet a református *társadalmi* folyóirat megalkotására, nemesen építő irányban túllépve egy gyülekezeti értesítő szűk kereteit, úgy hogy mindenkinek melegen ajánlhatjuk támogatását. E sorokban azonban egy másik kötelességünknek akarunk eleget tenni. Református keresztyén világnézetünk és életfelfogásunk lényege megköveteli, hogy azt a munkát, amelyet a lelkek építésében Krisztus evangéliumával végzünk, állandó összeköttetésben tartsuk és hatékony kölcsönviszonyba hozzuk a *kultura* egészével s főleg a népünk és intelligenciánk életét irányító és befolyásoló *világi irodalommal*. Az erdélyi magyar református egyház, épúgy mint más magyar keresztyén egyházak, nem zárkozhatik el és nem függetlenítheti magát az *erdélyi magyar irodalomtól*, másfelől nem is nézheti télenül és közönyösen azt, hogy ez az irodalom mit és hogyan nyújt az erdélyi magyarság lelkének, amely lélek örök sorsáért elsősorban mi vagyunk a felelősek. A mai világban megszűntek, meg is kellett szünniök azoknak a merev és jogosulatlan korlátoknak, amelyek a lelkipásztort és az egyházi életet, s általában a vallást mes-

terségesen el akarták szigetelni a világ kulturától, a tudomány, művészet, társadalmi élet nagy kérdéseitől és életétől, s bizonyos zárt, rejtett és egyben jelentéktelen életre akarták kárhozatni a vallás életformáló és vezérlő hatalmas energiáit. Akár ellen-séges szándékkal a rajtunk kívül álló kultúrtenyezők tették ezt, akár téves zárkozottságból és gyávaságból önmagunk láncoltuk meg vele magunkat, mindegy; az idő arra sűrget, hogy az erdélyi magyar szellemi életnek a tudomány, irodalom, művé-szet, társadalmi irányok és problémák egész területén *résztevő* tényezőivé, ha kell, irányító; ha kell, ítélő; ha kell, támogató; ha kell alkotó faktoraivá kell lennünk, mert nem közönyös a mi népünk életére nézve az, hogy ezeken a mezőkön mi történik.

Ez alkalommal arra kívánok rámutatni, hogy az *erdélyi magyar irodalom*, főképen a *szépirodalom* a legútóbbi időben miféle *értékes* anyagot termelt, mely alkalmas és hivatott arra, hogy a lelkipásztor is *öntudatosan* megismerkedve vele, *fel-használja* a lelkekkel való érintkezése és munkája során. Az első és a legfontosabb az, hogy új helyzetünk eltelt öt eszten-deje alatt tényleg megszületett az *önálló erdélyi magyar iro-dalom*. Hogy ez mit jelent, azt alig lehet itt méltányolni. Pedig azonnal látnunk kell a jelentőségét, ha egy kissé elmélkedünk azon, hogy micsoda *kárt és rombolást* végzett egyházi és vallás-os szempontból intelligenciánk és népünk között az a háboru előtti és háborus *pesti magyar irodalom*, amely hirlapjaival és szépirodalmi termékeivel egyedül uralva a piacot, úgy a nem-zeti öntudat, mint a komoly keresztyén lelkület pusztulását munkálta s emellett legögölt és elnyomott minden „vidéki” irodalmi élet-lehetőséget. Erdély s a nagyságot adott az egysé-ges magyar irodalomnak. Ez jele annak, hogy Erdély földje e téren is termőtalaj. Ám ezek az írók Erdélyben soha se tudtak nagygyá lenni és a közönségre nevelő és építő befolyást gyakorolni, mert lehetetlen volt itt existálniuk. Azonban Erdélynek sajátosságai vannak, amelyek igényelik is külön, speciális ma-gyar irodalom létesülését és keservesen senyvedtek ez alatt a méltatlan szellemi és üzleti elnyomás alatt. De ezt az elnyomást *maga az egységes magyar irodalom* is megszenvedte, mert ahelyett, hogy a különböző területek sajátos lelkületének teljes egyéni érvényesülése által alkotott gazdag egységgé lett volna, az egészségtelen irodalmi centralismus által szintelen és beteg *mázzá* lett a lelki élet egysége felett, amelyből főképen az hiányzott, ami sajáto:an magyar és egyetemesen eszményi. Világpolgári allűrök és dekadens érzékiesség ömlöttek el a pesti irodalom által a nemzet felett s ez a vetés szomorú ara-tást adott, nemcsak a politikai élet, hanem, sajnos a keresz-tyén egyházi élet terén is. Ezt a második, belső katasztrófát nagyrészt épen az irodalom okozta s csak most látjuk a mér-gező hatását, amikor népünk egész lelki energiájára volna szük-ségünk, hogy fennmaradhassunk.

De épen ezért kell nagy örömmel üdvözlünk az önálló erdélyi magyar irodalom kibontakozását. Öt év vajudásai, próbái, kísérletei megmutatták s ma már ténynek tekinthető, hogy lehetséges és van ilyen irodalom, hogy van, sajátos mondanivalója, missziója és van rezonáló talaja az erdélyi magyar lélekben. Új viszonyaink között, minden politikától mentesen és teljes jóakarattal beleilleszkedve az adott keretekbe, tisztán, mint lelki, szellemi, kulturális egység, az erdélyi magyar nemzetiség képes írókban és olvasókban önálló, sajátos, értékes irodalom teremtésére, amely jellegében nemzeti és egyetemes eszményi is tud lenni. Ez az irodalom a mi népünk elsőrendű lelki tápláléka és irányítója, tudnunk kell tehát, hogy mely termékei alkalmasok arra, hogy magunk is tejjesszük és felhasználjuk lelki építő-munkánkban. Az erdélyi irodalom legújabb, önálló termékei részben tudományos, részben szépirodalmi darabok. Az előbbiben történeti, irodalmi és filozófiai művek vezetnek; az utóbbiban lyrai és elbeszélő alkotások. A tudományos művek közül legértékesebb: Biró Vencel: Erdély követei a portán (1921), Kristóf György: Petőfi és Madách-tanulmányok (1923) és Tavaszy Sándor: Korunk szellemi válsága (1923) c. művei. A szépirodalomban a lyra vezet. A termés nemcsak gazdag, hanem nagyon értékes is. Olyan lyrai költőink vannak, akiknek műveiben az erdélyi magyar szellem valóságos revelációként jelenti ki magát és fényük túllobog határainkon. A két legnagyobb lyrikus ma Erdélyben Reményik Sándor (Csak így... (1920) Vadvizek zúgása (1921) A műhelyből (1924) c. kötetével.) mély gondolati lyrájával, mellyben egy elsőrangú meditator prófétai ereje nyilatkozik, tartalmában a legnemesebb etikai idealizmussal, formájában a komoly szépség hatalmával és Áprily Lajos (Falusi elégia és Esti párbeszéd (1923) c. köteteteivel) csodálatos formaművészetével, páratlan természettelátásával és lélekláttató erejével. Rajtuk kívül a régi, nemes és emelkedett pathosz izzásával és szomori ruságában is felemelő, megható gondolataival emelkedik K. Szabó Jenő (Sóhajok hidja és Virágok a Golgotháról c. új kötetével); friss, meleg, közvetlen és színes érzelmi költészetével Walter Gyula (A vágyaim 1923.), sajátos formáiban egy filozófust és művészt egyesítő megkapó erejével Olosz Lajos (Gladiátor arc 1923), változatos verselésével és izzó magyar temperamentumával, s édes-bús magyar bánatával Szombati Szabó István (Életem 1922) s végre az erdélyi természet és léleklátás különös talentumával Tompa László (Erdély hegyei közt, Éjszaki szél). Az elbeszélők közt Gyallay Domokost (Ósi rögön 1921) a nemes népiesség és meleg, komoly szeretete az erdélyi magyar népnek s művészi egyszerűség jellemzik és emelik ki; Kovács Dezsőt (Apostolok és csavargók 1924.) a mystikum és a humor csodálatos egyesítésében rejlő művészi erő teszi páratlanná a maga nemében, míg Berde Mária (A

tükör, *Rina kincse*, *Vizen hold* 1924) a finom symbolismusban és a nyelv költőiségében a legkiválóbb, míg *Molter Károly* a finom és éles satira kitűnő mestere.

A lapok és folyóiratok közül a kitűnő elbeszélőnek, *Nyirő József*nek folyóirata, a „*Pásztortűz*“ a legjelentősebb; a napilapok közt az *Ellenzék*, vasárnapi mellékletében, amelyet *Kuncz Aladár* szerkeszt, kezdett nagyjelentőségű irodalmi koncentrációt kifejteni és nagy publicitást nyújtani a szépirodalomnak. Ujabbban elbeszélés és regény-pályázat útján is igyekszik az irodalmi élet fejlesztésére.

A népnek kitűnő barátja és táplálója a *Gyallay Domokos* pompás néplapja a *Magyar Nép*, a mely minden irányban a legkitűnőbbet nyújtja s a mellette szervezett „*A Magyar Nép Könyvtára*“ eddig megjelent két füzetben (*Szavalókönyv* 1923 és *Historiás könyvecske* 1924) a magyar irodalom legjavát közvetíti a nép szívéhez.

Az önálló irodalomnak egy nagyon fontos kelléke a pártatlan, szigorú, értékes és építő *kritika*. Ujabbban ennek is organuma létesült a *Borbély István* által szerkesztett „*Erdélyi Irodalmi Szemlében*“; amelynek munkatársai a legkitűnőbb erdélyi szakemberek. Munkája korszakalkotó lehet.

Végre a román, szász és magyar szellemi életnek egy közös organuma jelent meg „*Cultura*“ címmel, amely dicséretes és szükséges folyóiratnak magyar szerkesztője *Kristóf György*. Mindezek, anélkül hogy távolról is felöllelték volna az erdélyi magyar irodalom termésének egészét, mégis kétségtelenül bizogytják, hogy itt több van kísérletezésnél s hogy ez az irodalom túl van a kezdet nehézségein. Fölöttébb szükséges azért, hogy lekipásztoraink tudatosan legyenek ennek az irodalomnak munkásai, támogatói, követői és felhasználói népnevelői és lelketítő küzdelmeikben.

M. S.

S Z E R K E S Z T Ő I Ü Z E N E T E K .

Olvasóinkhoz. Több félmerült panasz folytán elhatároztuk, hogy a beérkezett előfizetéseket e helyen mindig nyugtázni fogjuk. Felkérjük olvasóinkat, hogy ha nevüket e helyen nem találják a listában, pedig előfizetésüket beküldték kiadóhivatalunknak, hozzák ezt egy lev. lapon tudomására. Január 1. óta beérkezett előfiz. díjak a következők:

Egei István lelkész 75, Lőrincz János 40, Babos Sándor 80, Ref. egyh.-község Nagyenyed 230, Bereczky József 80, Derzsi Endre 75, Laczák Dezső 75, Geréb András 150, Balázs András 75, Zsigmond Károly 75, Szabó Dénes 40, Kónya Pál 150, Dénes Béla 75, Tóth Gábor 155, Lukács László 75, Demes Ferenc 160, Unit, theol. akad. tan. Könyvtára 150, Szabó Zoltán 230, Papp Árpád 100, Bencze József 40, Bencze József 75, Bedő Béla 80, Csia Pál 150, Köblös Endre 80, Csürös József 150, Arday Aladár 150, Jánó Albert 20, Debreczeni László 75, dr. Sárkány Miklós 230, Dali Gyula 75, Zoltáni Pál 100. Vadai Béla 75, Szabó Lajos 72, Kiss Géza 150, Bedő Béla 75, László Dezső 75, Kis) János 155, Csekme Ferenc 80, Szász János 150, Kiss Károly 230, Kerestély János 75, Kassay Béla 150, Takács Ferenc 75, Koncz Ferenc 150, Pünkösti István 40, Boros Jenő 150, Bognóczy Géza 75, Kustós Dénes 70, Csizsár Gyula 150, Ref. lelk. hiv. Lugos 150, Varró Mózes 80, Unit. lelk. hiv. Fiafalva 150, Bokor Márton 75, Ref. lelk. hiv. Nagybaczon 230, Bagoly Bertalan 80, Dohi Árpád 160, Tártsy Géza 169, Végh Árpád 80, Káli Dénes 150, Böjthi Andor 150, Szász Ferenc 150, László Zoltán 80, Csutoros Albert 40, Rácz Lajos 75, Szászvárosi ref. ref. koll. 75, Kiss Lajos 75, Thamási Géza 75, Nagy Ferenc 80, Toró Gyula 50, Fosztó György 150, Simon Gábor 75, Papp Ilona 75, Halmágyi János 125, Ref. egyh. Réty, 80, Útő Mihály 100, Kovács Albert 150, Ref. egyh. Kozsívár 150, Adorján Lajos 80, Kiss Albert 150, Volloncs Miklós 150, Imreh Lajos K.-martonfalva 75, Molnár József 75, Fúró Gyula 75, Derzsi Lőrinc 75, Társadalom 67 50, dr. Gönczy Lajos 150, Farkas Albert 75, Füzessy Géza 80, Tókécs József 150, Juhász Albert 155, Sófaly Károly 100 lei.

Mivel még a múlt évről igen sok előfizetési hátralék van, kérjük a hátralékosokat, hogy az elmaradt összegeket szíveskedjenek beküldeni. Hogy a dolgokat jobban tisztázhassuk, mindenkit, akinek hátraléka van, jelen számunk címszámán erre figyelmeztetünk.

Kiadóhivatal.

Presbíter. Nagyon köszönjük, hogy ez évi első számunk borítékálpján maradt sajtóhibákra, illetve hiányokra figyelmeztetett. A „trv.” helyett „tev.” olvasandó, s így a cím így hangzik: A belmisszió viszonya a többi tev. (t. i. tevékenységi) ágakhoz.* Persze, helyesebb lett volna az egész címet kiírni, ha ezt a térszűke nem akadályozná. A 30, 16 és 7 az illető könyv árát jelzik leuban, dinárban és cseh koronában. Sajnos, ezek közül csak az utolsó jelez-tetett. Reméljük, a jövőben a kiadóhivatal jobban fog ügyelni az efélékre. Különben, ha szíveskedett volna a lapot *belül* is elolvasni (s ez néha határo-zottan kívánatos!), a 10. oldalon megtalálta volna a „trv.” rejtélyének magyarázatát s láthatta volna, hogy itt nem „futurista” rövidítésekről, hanem csak sajnálatos sajtóhibáról van szó. Ha pedig a megelőző szám borítékját tekinti vala meg, méltóztatott volna látni a pénznemek jelzését is a könyvek árainál. Miután kedves levelezőlapján a *kéz* az Ézsaué, de a *hang* a Jákobé, nem tartjuk feleslegesnek megjegyezni, hogy termékenyebb do'og a lap *tartalmát* elolvasni, mint *tartalommutatóján* megbotránkozni és a könyveket, melyek hirdetve vannak, *megvenni*, mint hirdetésük *módja* felett tőprengeni. Ez Önnek is, az úgynek is hasznosabb lett volna.